Ахарактарызуйце ўжытыя ў першым абзацы тэксту лічэбнікі паводле значэння і будовы.

Адрэдагуйце другі абзац тэксту так, каб перадаць значэнне прыблізнай колькасці. Запішыце, замяняючы лікі словамі і ўстаўляючы, дзе трэба, прапушчаныя літары.

У «Слоўніку сінонімаў і блізказначных слоў» М. Клышкі прыводзіцца наступны сінанімічны рад: *важнасць, значэнне; вага, сіла, ..., вастрыня (перан.).* Якое з ужытых у тэксце слоў прапушчана ў гэтым радзе?

386. Разгледзьце малюнак.

Складзіце і запішыце рэцэпт гатавання грэчкі па-купецку, ужываючы простыя, складаныя і састаўныя колькасныя лічэбнікі.

§ 62. Скланенне, ужыванне і правапіс парадкавых лічэбнікаў

387. Прачытайце пары лічэбнікаў. Ад якіх лічэбнікаў утвараюцца парадкавыя лічэбнікі?

чатыры — чацвёрты	шэсцьдзясят — шасцідзясяты
сямнаццаць — сямнаццаты	трыста — трохсоты

Адзін з прыведзеных парадкавых лічэбнікаў спалучыце з назоўнікамі *год*, *старонка*, *аддзяленне*. Запішыце ўтвораныя словазлучэнні, вызначце род, лік і склон лічэбнікаў.

> Большасць парадкавых лічэбнікаў утвараецца ад колькасных, якія абазначаюць цэлыя лікі. Выключэнне: *адзін — першы, два — другі*.
>
> Парадкавыя лічэбнікі змяняюцца па родах, ліках, склонах, як прыметнікі.

Правауладальнік Акадэмія адукацыі

388. Прачытайце верш. Якая сітуацыя апісваецца ў ім?

Кормяць Сяргейку

Першая лыжка — за маміну ласку,
Другая — за татавы[м] гушканні-гулі,
Трэцяя — за бабуліны казкі,
Чацвёртая — за жалейку дзядулі,
Пятая — за пеўніка чубатага,
Шостая — за коціка-дуроніка,
Сёмая — за жаўрука над хатаю,
А восьмая — за наша сонца-сонейка,
Дзявятая — за веснавую раніцу...
Ну вось і каша ў місачцы канчаецца.

М. Танк.

Назавіце ўжытыя ў тэксце парадкавыя лічэбнікі. Пісьмова праскланяйце адзін з іх разам з назоўнікам, да якога ён адносіцца. Абазначце склонавыя канчаткі лічэбніка. Дакажыце, што парадкавыя лічэбнікі скланяюцца, як прыметнікі з адпаведнай асновай.

389. Прачытайце табліцу.

Склон	Скланенне парадкавых лічэбнікаў	
Н.	*сямідзясяты кіламетр*	*дваццаць трэці дзень*
Р.	*сямідзясятага кіламетра*	*дваццаць трэцяга дня*
Д.	*сямідзясятаму кіламетру*	*дваццаць трэцяму дню*
В.	*сямідзясяты кіламетр*	*дваццаць трэці дзень*
Т.	*сямідзясятым кіламетрам*	*дваццаць трэцім днём*
М.	*(на) сямідзясятым кіламетры*	*(аб) дваццаць трэцім дні*

Якая частка слова змяняецца пры скланенні складанага парадкавага лічэбніка? Якое слова змяняецца пры скланенні састаўнога парадкавага лічэбніка?

!

Пры скланенні **складаных парадкавых лічэбнікаў *(пяцідзясяты — васьмідзясяты, двухсоты — дзевяцісоты)*** змяняецца апошняя частка слова.

Пры скланенні **састаўных парадкавых лічэбнікаў** змяняецца толькі апошняе слова.

390. Прачытайце тэкст. Якую ролю ў ім выконваюць лічэбнікі?

Смольня

У 1910 годзе сям'я Міцкевічаў набыла сваю хату ў Смольні. 19 верасня 1911 года Якуб Колас прыехаў[сл] сюды ўпершыню. Паэт пасадзіў тут ліпы, якія і сёння растуць на мемарыяльнай сядзібе. Пад гэтымі ліпамі сядзелі маладыя Якуб Колас і Янка Купала ў час першай сустрэчы летам 1912 года.

У Смольні Якуб Колас працаваў над паэмамі «Новая зямля» і «Сымон-музыка», напісаў шэраг вершаў, апавяданняў.

У 1967 годзе ў Смольні быў адкрыты філіял* Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа *(Паводле З. Камароўскай)*.

Выпішыце з тэксту колькасна-іменныя словазлучэнні, замяняючы лікі словамі.

Вусна перакажыце тэкст, карыстаючыся выпісанымі колькасна-іменнымі словазлучэннямі як апорнымі.

філія́л

391. Запішыце словамі даты нараджэння ўсіх членаў вашай сям'і. Лічэбнікі якога разраду паводле значэння і граматычных прымет вы выкарысталі?

! Парадкавыя лічэбнікі, якія заканчваюцца на ***-тысячны, -мільённы, -мільярдны***, пішуцца ў адно слова: *дваццацімільённы, трохмільярдны, сямідзесяціпяцітысячны.*

392. Утварыце ад колькасных лічэбнікаў парадкавыя. Запішыце, замяняючы лікі словамі.

4 мільярды, 11 мільёнаў, 59 тысяч, 164 тысячы.

Гавары і пішы правільна

Для абазначэння часу па-беларуску выкарыстоўваюць прыназоўнікі ***ў*** і ***а***. Напрыклад, калі на гадзінніку 9:20, кажуць: ***у*** *дзевяць гадзін дваццаць хвілін*, ***у*** *дваццаць хвілін на дзясятую.*

Калі ж на гадзінніку роўна 9:00 або 9:30, ужываюцца словазлучэнні ***а*** *дзявятай гадзіне*, ***у*** *дзевяць гадзін*; ***а*** *палове дзясятай*, ***у*** *палову на дзясятую.*

Праваўладальнік Акадэмія адукацыі

393. Складзіце і запішыце 5 сказаў на тэму «Расклад званкоў у нашай школе (гімназіі)».

394. Разгледзьце план глядзельнай залы кінатэатра.

Якія месцы ў глядзельнай зале вы выбераце, каб паглядзець фільм разам са сваімі сябрамі? Раскажыце, з кім бы вы хацелі пайсці ў кінатэатр. Назавіце выбраныя вамі рад, нумары месцаў. Растлумачце свой выбар.

395. Прачытайце тэкст. Абгрунтуйце яго падзел на абзацы.

19 мая 1922 года была заснавана Усесаюзная піянерская арганізацыя. У першыя месяцы яе існавання актыўна фарміраваліся піянерскія атрады. У Беларусі першыя такія атрады былі арганізаваны ў Бярэзінскім раёне. Першы збор першага беларускага піянерскага атрада адбыўся 24 чэрвеня 1922 года.

Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя (БРПА) была створана 13 верасня 1990 года на дзясятым Рэспубліканскім злёце піянераў. У гэты дзень былі прыняты статут, дэвіз і законы беларускіх піянераў. У 2019 годзе ў піянераў Беларусі з’явіўся талісман — рысяня Агеньчык.

Сёння БРПА налічвае больш за 600 тысяч чалавек.

Візітнымі карткамі беларускіх піянераў з’яўляюцца спартыўна-патрыятычныя гульні «Зарніца» і «Зарнічка», фестываль-конкурс «Агеньчык запрашае сяброў», праекты «Тэрыторыя ведаў», «Тэрыторыя дзяцінства» і многія іншыя *(Паводле Л. Міцкевіч)*.

Чаму Беларуская рэспубліканская піянерская арганізацыя адзначае Дзень піянерскай дружбы 19 мая?

Выпішыце з тэксту колькасна-іменныя словазлучэнні з парадкавымі лічэбнікамі, замяняючы лікі словамі. Вызначце род, лік і склон парадкавых лічэбнікаў.

Складзіце і запішыце працяг тэксту (3-4 сказы), дапоўніўшы яго паведамленнем пра адзін з праектаў або адну з акцый БРПА. Пры неабходнасці карыстайцеся інфармацыяй, змешчанай на сайце *brpo.by*.

§ 63. Скланенне, ужыванне і правапіс дробавых лічэбнікаў

396. Разгледзьце схемы. Якая частка кожнай схемы афарбавана сінім, зялёным колерамі?

Лічэбнікі якога разраду паводле значэння вы выкарысталі, каб адказаць на пытанне? Вызначце разрад гэтых лічэбнікаў паводле будовы.

! **Дробавыя** лічэбнікі абазначаюць частку цэлага або цэлы лік і яго частку: *пяць сёмых, дзве цэлыя і тры дзясятыя*.

Паводле будовы дробавыя лічэбнікі састаўныя. Яны складаюцца з колькаснага лічэбніка (лічнік) і парадкавага (назоўнік).

397. Прачытайце табліцу.

Склон	Скланенне дробавага лічэбніка
Н.	*чатыры пятыя гектара*
Р.	*чатырох пятых гектара*
Д.	*чатыром пятым гектара*
В.	*чатыры пятыя гектара*
Т.	*чатырма пятымі гектара*
М.	*(аб) чатырох пятых гектара*

Якая частка дробавага лічэбніка змяняецца, як колькасны лічэбнік? Якая частка дробавага лічэбніка змяняецца, як прыметнік у множным ліку?

! Пры скланенні дробавых лічэбнікаў першая частка (лічнік) змяняецца, як колькасны лічэбнік, другая (назоўнік) — як прыметнік у множным ліку.

Праваўладальнік Акадэмія адукацыі